

JURGIS GIMBUTAS – Lietuvos ir JAV architektas, inžinierius, mokslų daktaras, senojo Lietuvos kaimo architektūros tyrinėtojas

Vaikystė ir mokslai

Jurgis Gimbutas (1918–2001) – Lietuvos ir JAV statybos inžinierius, architektas, architektūrologas, visuomenės veikėjas, inžinerijos mokslų daktaras (1948), Vilniaus Gedimino technikos universiteto (1998), Lituanistikos instituto (JAV) garbės daktaras, daugelio lietuvių vadinamas Lietuvos sodžių architektūros tyrinėtoju.

Jis gimė 1918 m. sausio 18 d. tada Maskvoje (Rusija) gyvenusios Elenos Karosaitės-Gimbutienės ir inžinieriaus, vėliau – Vytauto Didžiojo universiteto dėstytojo, garsios lietuvių bajorų Gimbutų giminės palikuonio Leonido Gimbuto šeimoje, kuri Maskvoje atsidūrė vykstant Pirmajam pasauliniam karui. Vėliau Gimbutai grįžo į Lietuvą. Jurgis, vaikystę praleidęs tėvo gimtinėje Peslių dvare (Žemaitijos etnografiniam regionui priklausantis mažas Lolytės kaimas Vainuto seniūnijoje, anksčiau buvo vadinamas Pesliais), vėliau su tėvais persikėlė į gyventi į Kauną. 1937 m. ten baigė „Aušros“ gimnaziją, 1941 m. – Vytauto Didžiojo universiteto Technikos fakultetą, 1941–1944 m. buvo šio universiteto dėstytojas, vyr. asistentas.

Emigracijos laikotarpis

1944 m., suprasdami, kad netrukus Lietuvoje vėl šeimininkaus rusai, M. ir J. Gimbutai su dukrele Danute pasitraukė į Austriją, vėliau persikėlė gyventi į Vokietiją. 1946–1948 m. J. Gimbutas dėstė Jungtinių Tautų paramos ir atkūrimo administracijos (UNRRA) universitete Miunchene, 1948 m. Štutgarto universitete apgynė mokslų daktaro disertaciją (disertacijos pavadinimas – „Lietuvos valstiečių namo stogas“). Netrukus šis jo darbas apie Lietuvos kaimo XIX a. architektūrą buvo išspausdintas vokiečių kalba. 1949 m. Gimbutai iš Vokietijos persikėlė gyventi į JAV. Kai įsikūrė Bostone, J. Gimbutas

Nuotraukoje (iš kairės): archeologė prof. Marija Alseikaitė Gimbutienė (1921–1994), fizikas, etnografas prof. Ignas Končius (1886–1975) ir inžinierius, architektas dr. Jurgis Gimbutas (1918–2001) Bostone (JAV) 1951 m. Fotografas nežinomas. Nuotrauka saugoma Žemaičių dailės muziejuje Plungėje. Fotoreprodukcija iš: <https://inx.lv/J6lza>

1949–1983 m. dirbo inžinierių konsultantų bendrovėje „Fay, Spofford and Thomdike“ (1967 m. tapo jos dalininku, grupės vadovu).

Jurgis, dirbdamas pagrindinį inžinieriaus darbą,
(Nukelta į 36 p.)

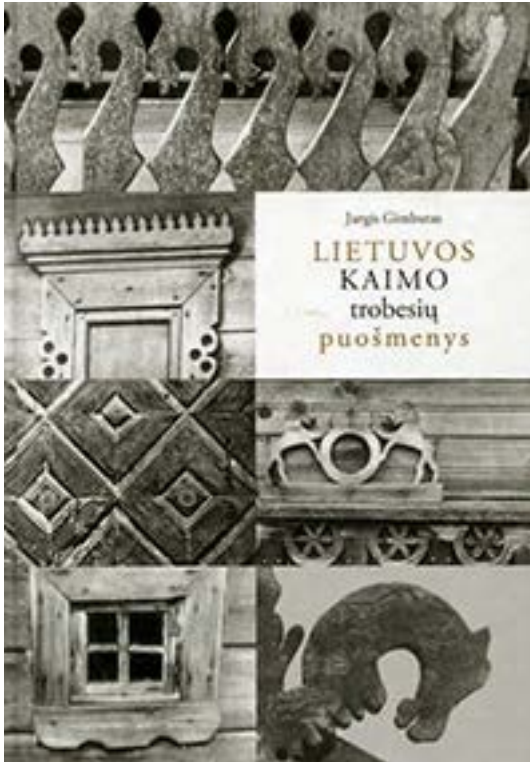

Jurgis, Danutė ir Marija Gimbutai 1945 m. rugsėjo mėnesį prie Tiubingeno universiteto (Vokietija). Nuotrauka iš Gimbutų šeimos archyvo. Fotografas nežinomas. Fotoreprodukcija iš: <https://inx.lv/J6ldC>

Jurgis Gimbutas.
Fotografas
Jurgis Stašaitis.
Fotoreprodukcija
iš RKIC archyvo

pagarsėjo kaip aukštos kvalifikacijos inžinierius projektuotojas. Jis JAV dalyvavo projektuojant didelius pastatus, tiltus, sudėtingus uosto įrenginius, povandeninių laivų karinės bazės statinius. „Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje“ nurodyta, kad „Pagal jo projektus pastatyta civilinių pastatų, sudėtingų inžinerinių objektų – pramonės įmonių, elektrinių, oro ir laivų uostų, tiltų, greitkelių. Svarbesni projektai, sukurti kartu su kitais: povandeninių laivų dokas Portsmouthe (Naujojo Hampšyro valstija), konteinerių terminalas Bostone (abu 1965 m.),

Jurgio Gimbutos knygos „Lietuvos kaimo trobesių puošmenys“ (Vilnius, 2004) viršelis

nutekamųjų vandenų valymo stotis Worcesteryje (Masačusetso valstija, 1974), kompleksas Navalio povandeninių laivų bazėje Bangore (Meino valstija, 1981).“ Pagal jo apskaičiavimus buvo pastatyti ir gražiausio Bostono tilto atramų pamatai.

Visuomeninė veikla ir bendradarbiavimas spaudoje

Jurgis garsėjo ir kaip aktyvus visuomenės veikėjas. 1954 m. jis tapo JAV Lituanistikos instituto tikruoju nariu, 1973–1978 m. buvo šio instituto pirmininkas, 1955 ir 1982 metais – Amerikos lietuvių inžinierių ir architektų sąjungos Bostono skyriaus pirmininkas. 1970–1972 m. – Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto tarptautinis radijo korespondentas. Yra vadovavęs Masačusetso valstijos inžinierių draugijai, nuo 1989 m. buvo Lietuvos mokslininkų sąjungos narys. Jis žinomas ir kaip Skautų sąjungos veikėjas.

J. Gimbutas yra Bostone leistos „Lietuvių enciklopedijos“ 3–36 tomų Statybos skyriaus redaktorius, 37 tomo vyriausiasis redaktorius (leidinį redagavo kartu su istoriku Simu Sužiedėliu). Talkino Broniui Kvikliui rengiant spaudai Bostone 1980–1987 m. išleistas šešias knygas „Lietuvos bažnyčios“, rašė straipsnius „Encyclopedia Lituanica“.

Bendradarbiavo spaudoje. Yra paskelbęs daugiau kaip 1 000 straipsnių ir kitų tekstų. Jo darbų yra išspausdinta žurnaluose „Technikos žodis“, „Technika“, „Inžinieriaus kelias“, „Mūsų vytis“, „Aidai“, „Tėviškės žiburiai“, „Kultūros aidai“, „Metmenys“.

Buvo sukaupęs didelę biblioteką ir turtingą archyvą. 1994 m. dalį šios bibliotekos bei archyvo padovanojo Vytauto Didžiojo universitetui (jame yra sukaupti įvairių mokslininkų ir visuomenės veikėjų laišakai, rašyti Lituanistikos instituto, „Lietuvių enciklopedijos“ ir kitais reikalais, taip pat Bostono ir apylinkių lietuviškų renginių programos bei pakvietimai).

1992 m. Vilniuje išleista Izabelės Černiauskiėnės sudaryta Jurgio Gimbutos bibliografinė rodyklė. 2000 m. žurnale „Archiforma“ Algimantas Miškinis paskelbė Jurgio Gimbutos inžinerinius projektus.

Jurgis Gimbutas mirė 2001 m. gegužės 21 d. Arlingtone (prie Bostono, JAV). Vėliau jo urną su peleiniais artimieji atvežė į gimtinę ir palaidojo tame pa-

čiame kapų panteone Kaune, kaip ir jo žmona Marija Gimbutienė – J. Gimbuto urną su pelenais priglaudė jo tėvų Leonido ir Elenos Gimbutų kapavietė.

J. Gimbuto parašytos knygos:

1. „19 amžiaus lietuviško kaimo namo stogas“ (vokiškai išleista daktaro disertacija: „Das Dach des litauischen Bauernhauses aus dem 19. Jahrhundert“ (1948) – tai pirmoji lietuviška mokslinė namotyros studija;
2. „Lietuvių sodžiaus architektūra Mažojoje Lietuvoje“ (1958);
3. „Lietuvos bažnyčių chronologija ir statistika“ (1970);
4. „Steponas Kolupaila“ (kartu su J. V. Daniu, 1974) – biografinė knyga apie žymų hidrologą;
5. „Būdingos medinės bažnyčios ir varpinės Lietuvoje“ (1987);
6. „Jonas Šimoliūnas“ (1988) – biografinė studija apie inžinierių profesorių.
7. „Lietuvos kaimo trobesių puošmenys“ (1999, ²2004, ³2010, ⁴2021) – gausiai paties autoriaus iliustruotas ir bene žinomiausias jo darbas, skirtas tradicinei medžio drožybai bei pastatų dekorui).

J. Gimbutas taip pat parašė 6 tomų „Dienoraštinę autobiografiją“ (parengta spaudai 1993 m.), kurios ištraukos vėliau buvo publikuotos jo žmonos M. Gimbutienės atminimui skirtose knygose.

Marijos ir Jurgio Gimbutų vaikai

M. ir J. Gimbutai, gyvendami santuokoje, išaugino jau minėtas tris dukras – Danutę, Živilę ir Rasą Juliją. Visos jos palaikė tiek motiną, tiek ir tėvą jų mokslinėje ir visuomeninėje veikloje, mokėsi iš jų, rūpinosi jais paskutiniaisiais jų gyvenimo metais. Danutė, gimusi Lietuvoje, užaugusi Austrijoje, Vokietijoje ir JAV, sulaukusi pilnametystės, pasirinko menininkės kelią ir tapo menininke, tekstilės dizainerė. Ji ilgą laiką gyveno ir dirbo Kalifornijoje.

1947 m. Tiubingene (Vokietija), mamai atliekant podoktorantūros stažuotę, gimusi jos dukra Živilė Gimbutaitė, užaugo su tėvais ir seserimis JAV. Ji pasekė mamos pėdomis, studijavo humanitarinius mokslus, įgijo literatūrologijos mokslų daktarės laipsnį, dėstė lyginamąją literatūrą bei anglų kalbą JAV universitetuose, o Lietuvai atgavus nepriklausomybę, ne kartą lankėsi tėvynėje

Gyvendami JAV, Marija ir Jurgis Gimbutai skiepijo savo dukroms meilę Lietuvai, Marija ir visos trys dukros švenčių dienomis pasipuošdavo tradiciniais lietuvių kostiumais. Fotografas nežinomas. Fotoreprodukcija iš: <https://inx.lv/J6xTH>

ir skaitė paskaitas Vytauto Didžiojo universitete (VDU) Kaune. Ji redagavo Bernardo Brazdžionio poezijos vertimus į anglų kalbą. Daug dėmesio yra skyrusi savo tėvų atminimo puoselėjimui ir jų darbų populiarinimui.

Rasa Julija gimė 1954 m. Bostone (JAV). Užaugusi ji tapo socialine darbuotoja (psichoterapeute), daug metų dirbo šeimų ir vaikų psichologinės pagalbos srityje bei specializavosi krizių valdyme. Kaip ir kitos jos seserys, liko gyventi JAV (daugiausiai laiko praleido Kalifornijoje).

NAUDOTA LITERATŪRA:

1. „Jurgis Gimbutas“, *Visuotinė lietuvių enciklopedija* <https://inx.lv/J6I4s>.
2. „Jurgis Gimbutas“, *Vikipedija. Laisvoji enciklopedija*: <https://inx.lv/J6ST6>.

Parengė Danutė Mukienė